

GAST AAN HET WOORD 23 - JAN SPOORENBERG: EEN PROBLEEM VAN EEN KLEINE STAD

Onze gastcolumnist is **Jan Spoorenberg**.

Jan is een lange tijd als archivaris medewerker geweest van het Eindhovense Streekarchief (tegenwoordig RHCE). Hij houdt zich in zijn vrije tijd bezig met de cultuurhistorie van Eindhoven. Hij heeft meegewerkt aan een groot aantal publicaties over de geschiedenis van Eindhoven.

Eindhoven en omliggende gemeenten 1865

Het lijkt me niet waarschijnlijk dat er veel gemeenten zijn waar geen begraafplaats ligt. Ik denk dat Eindhoven dan ook lange tijd een buitenbeentje is geweest. De plaats kreeg in het jaar 1232 vrijheidsrechten en ofschoon het jonge stadje nog lang tot de parochie van het aangrenzende Woensel zou behoren, mag toch worden aangenomen dat er toen al een kerk stond en anders zal die er spoedig zijn gebouwd. De burgers begroeven hun doden in en om die kerk en dat bleef zo tot in het begin van de negentiende eeuw. Dat die situatie niet probleemloos was bleek in 1802, toen er klachten waren over de stank die op de begraafplaats hing en ook over daar rondslingerend gebeente.

In de 19^e eeuw kwamen er wettelijke bepalingen over het begraven van overledenen. Al in 1808 verordonneerde Koning Lodewijk Napoleon dat begraafplaatsen voortaan op ten minste 300 roeden van de bebouwing moesten liggen. De Eindhovense begraafplaats voldeed niet aan die eis, maar omdat de stad slechts 56 ha groot was, waren er geen goede alternatieven. Mede door het kostenaspect bleef de toestand daarom bij het oude. Maar nadat in de tweede helft van de jaren twintig de bepalingen nog eens waren aangescherpt, werd de druk vanuit het provinciebestuur om aan de wettelijke eisen te voldoen steeds hoger. In 1832 zwichtte het stadsbestuur tenslotte en kocht het in de aangrenzende gemeente Woensel ter hoogte van de huidige Raiffeisenstraat een stuk grond om daar een nieuwe begraafplaats aan te leggen. Het perceel lag dicht bij de stad aan een weg die langs de buitenzijde van de stadsgracht liep. De begraafplaats werd in drie stukken verdeeld: een voor de rooms-katholieken, een voor nederlands-hervormden en een voor andere overledenen. Tot die laatste groep behoorden niet de joden, die in Woensel al de begraafplaats bezaten die de joodse gemeente daar nog steeds bezit. De nieuwe dodenakker was intussen niet probleemloos, want door de ligging zou de Woenselse ambtenaar van de burgerlijke stand voortaan voor elke begrafenistoestemming moeten geven.

Ofschoon er dus een begraafplaats was gekomen die aan de eisen voldeed, bleef het oude kerkhof gewoon in gebruik. Het provinciebestuur drong aan op een verbod om daar te begraven, maar dat had bij de gemeente geen effect. De situatie veranderde pas, toen het kerkbestuur in 1857 besloot om een nieuwe, grotere kerk te bouwen, want daardoor was het eenvoudigweg niet langer mogelijk het oude kerkhof te blijven gebruiken. Enkele maanden later maakten de gemeentebesturen van Eindhoven en Woensel een afspraak hoe te handelen bij overlijden. Dat was blijkbaar nog steeds niet goed geregeld. Besloten werd dat de Eindhovense ambtenaar van de burgerlijke stand voortaan van elke overlijdensaangifte direct bericht zou sturen aan zijn Woenselse collega, die dan schriftelijk toestemming zou geven om een graf te delven. Korte tijd later keurde het provinciebestuur die overeenkomst goed.

In 1874 veranderde de situatie toen Eindhoven een deel van Woensel annexeerde en daarmee ook haar begraafplaats. Maar dat betekende niet het einde van het probleem, want door de groei van de stad werd de begraafplaats al weer te klein, terwijl de ligging intussen een hindernis was gebleken voor komende stadsuitbreidingen. Dit keer kwam er echter snel een oplossing. Het r.-k. parochiebestuur streefde naar het bezit van een eigen begraafplaats en kocht daarvoor in 1877 een stuk grond in de naburige gemeente Gestel. Nog hetzelfde jaar verkocht het daarvan een deel aan de

gemeente om er een algemene begraafplaats op aan te leggen. Afsproken werd dat het lijkenhuisje gezamenlijk zou worden gebruikt en dat de gemeente het recht van overpad kreeg over het r.-k. deel. Nog hetzelfde jaar werd de oude begraafplaats gesloten. In 1888 werd de grond geëgaliseerd en werden er bomen op geplant. Vincent van Gogh zou van het ruimen van de graven nog twee tekeningen hebben gemaakt.

Intussen lag de Eindhovense begraafplaats dus vanaf 1877 opnieuw buiten de gemeentegrens. Die toestand bleef bestaan tot de stad in 1920 de vijf omliggende gemeenten annexeerde, waaronder ook Gestel. Omdat elke randgemeente over een algemene begraafplaats had beschikt, telde Eindhoven er toen plotseling zes en dat was weer wat veel van het goede. Twee jaar later werden er daarom vijf gesloten. Alleen die bij de Woenselse Oude Toren bleef bestaan en ging voor heel Eindhoven dienen. Die begraafplaats bestaat nog steeds en is in jaren de oudste begraafplaats in de stad. De geschiedenis ervan gaat terug tot rond het jaar 1100, toen hier al een kerk stond.